

Dokument nr. 8:15

(2000-2001)

Forslag fra stortingsrepresentantene John I. Alvheim og Lodve Solholm om opprettelse av en ordning med eldreombud

Til Stortinget

Bakgrunn

I mange år har eldreomsorgen i Norge hatt for liten kapasitet og et tilbud til gamle, syke mennesker som ikke har vært tilstrekkelig til å dekke behovet. Det er stadig blitt færre sykehjemsplasser sett på bakgrunn av det økende behovet. Flere nordmenn lever lenger og flere lever lenger med fysiske og psykiske lidelser ettersom den medisinske utvikling gir mulighet til å holde stadig nye tilstander i sjakk over tid.

Vårt trygde-/pensjonssystem, gjennom særlig lov om folketrygd og lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, er komplisert og omfattende og gir liten mulighet for de fleste til å forstå hvilke komponenter pensjonen består av og hvorfor samordning slår ut som den gjør.

Lov om helsetjenesten i kommunene regulerer kommunenes ansvar for eldreomsorgen og forutsetter at det skal gis pleie og omsorg i kommunene og at det skal sørges for sykehjemsplasser eller annen boform for heldøgns omsorg og pleie eller gis tjenester i hjemmet. Forskrift om vederlag for opphold i institusjon m.m. gir regler og retningslinjer for størrelsen på de økonomiske ytelser som kan kreves som vederlag for slikt opphold og hvilke rettigheter brukerne har til bl.a. fribeløp.

I tillegg bidrar en rekke andre lover, forskrifter og rundskriv til at det kan være svært vanskelig for den enkelte eldre, som kan være svekket av aldersdemens, ha helseproblemer, dårlig hørsel og/eller syn og mangel på krefter, å sette seg inn i det omfattende og kompliserte regelverk.

I oktober 1991 vedtok Stortinget lov om kommunale og fylkeskommunale eldreråd, og alle kommuner og fylkeskommuner har i dag plikt til å opprette slike. Imidlertid er det meget som tyder på at eldrerådene ikke virker slik intensjonen var og at de har svært liten innflytelse på eldreomsorgen i landet. Eldrerådene får, slik forslagsstillerne ser det, ikke innsyn i og muligheter til å uttale seg om viktige saker for eldreomsorgen i mange kommuner og de er blitt

til svært begrenset nytte for den gruppen de i utgangspunktet skulle styrke.

I 1997 vedtok Stortinget en handlingsplan for eldreomsorgen etter behandlingen av St.meld. nr. 50 (1996-1997) og Innst. S. nr. 294 (1996-1997). Handlingsplanen skulle gjennomføres over en fireårsperiode og i skrivende stund ligger en evaluering av planen så langt til behandling i Stortinget, St.meld. nr. 34 (1999-2000) Handlingsplan for eldreomsorgen etter 2 år.

Forslagsstillerne anser at det resultat som hittil er oppnådd, etter at handlingsplanen ble satt i verk, er som en boreform å betrakte. En av de største manglene innenfor eldreomsorgen i Norge har vært det lave antallet sykehjemsplasser. Ventelistene har vært og er lange. Etter at handlingsplanen ble vedtatt har de fleste kommuner planlagt en relativt stor utbygging av boformer for heldøgns pleie og omsorg, men i høy grad konsentrert seg om omsorgsboliger. Omsorgsboliger kan eies eller leies av den enkelte bruker og brukeren må selv betale for de omsorgs- og andre tjenester som mottas. Dette gjør at denne typen boliger er betydelig rimeligere for kommunene enn sykehjemsplasser der kommunen har det fulle økonomiske og praktiske ansvar for tjenestetilbud og boform. Økningen av antallet personer som trenger plass i sykehjem har, i tiden etter at handlingsplanen ble satt i kraft, økt betydelig raskere enn utbyggingen av plasser slik at situasjonen i dag er mindre tilfredsstillende enn den var ved handlingsplanens start. Den gruppen pasienter som venter på sykehjemsplass vil ikke være tjent med en plass i omsorgsbolig og forslagsstillerne er bekymret for at vi, ved handlingsplanens avslutning, vil ha et overskudd av omsorgsboliger som ikke kan benyttes mens køene til sykehjemsplasser øker.

I St.prp. nr. 62 (1999-2000) foreslår Regjeringen at handlingsplanen for eldreomsorgen skal avvikles i 2007, men at de økonomiske midler skal legges inn i kommunenes inntektssystem fra 2002. Samtidig blir aktivitetskravene knyttet til de økonomiske til-

skuddsordningene avvirket. Forslagsstillerne er bekymret for at dette vil føre til en ny nedprioritering av eldreomsorgen i mange kommuner, når de politiske prioriteringer leder midlene inn i andre sektorer, slik vi har sett tidligere. Ordningen med rammeoverføringer til kommunene har ikke ført til nødvendig utbygging av heldøgnsstilbud for eldre syke.

I et brev til Verdikommisjonen, datert den 25. januar 1999, tok kommisjonens medlem Arthur Arntzen opp denne problematikken og anbefalte kommisjonen å arbeide med sak om å opprette eldreombud. Verdikommisjonen ga i sitt svar, den 4. februar s.å., uttrykk for at det var mange påtenkte tiltak i kommisjonens strategi som ville få betydning for eldre, men tanken om eldreombud ble ikke fulgt opp.

Det er staten som, gjennom lov om helsetjenesten i kommunene, har pålagt kommunene ansvaret for eldreomsorgen. Da må staten ha et selvstendig ansvar for at lovens intensjoner blir fulgt opp. Mangelene, som gjennom mange år har preget eldreomsorgen i Norge, har vist at staten ikke har vært seg sitt ansvar bevisst.

Med alt det kompliserte regelverk som ligger til grunn for, og regulerer, pensjonisters og syke Eldres hverdag må det være på sin plass å etablere et statlig eldreombud. Et slikt ombud skal påse at eldreomsor-

gen i de forskjellige kommuner oppfyller de krav som loven pålegger dem på dette området. Ombudet bør også kunne gi veiledning og informasjon om tjenester og ytelser som senior-innbyggere har rettigheter til eller krav på i forskjellige situasjoner, og ombudet må ha til oppgave å fremme Eldres interesser overfor både offentlige og private instanser og skal følge med i utviklingen av Eldres levekår. Et eldreombud bør kunne virke av eget tiltak eller etter henvendelser fra andre og selv avgjøre om slik henvendelse gir grunn til behandling og tiltak.

Eldreombudet må etableres basert på egen lovgivning etter drøftelser med pensjonistorganisasjonene og andre berørte parter. Eldreombudet må ha juridisk kompetanse.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om etablering av en ordning med statlig eldreombud.

25. oktober 2000